МИНИСТЕРСТВО ПРОСВЕЩЕНИЯ РОССИЙСКОЙ ФЕДЕРАЦИИ

Министерство просвещения Республики Башкортостан

Муниципальный район Архангельский район Республики Башкортостан

МОБУ СОШ с. Бакалдинское

РАССМОТРЕНО:
на заседании ШМО
руководитель ШМО
_____ Еронова А.В.
Протокол № 1
от 29.08 2025 г.

СОГЛАСОВАНО:
зам. директора по УВР
_____ Сагитдинова А. М.
от _____2025 г.

УТВЕРЖДЕНО:
директор школы
_____ Клокова М.А.
приказ
№ 76 от 30.08 2025 г.

Рабочая программа

по литературе на родном (башкирском) языке для 5-9 классов

на 2025-2026 учебный год

с. Бакалдинское – 2025 г.

Планируемые результаты изучения учебного предмета

Личностные результаты:

-понимание того, что башкирский язык, башкирская литература являются самым основным национально-культурной ценностью башкирского народа;

-уважительно относиться к родному языку, понять что он ничем не хуже других языков, сохранить его как явление национальной культуры, стремиться к усовершенствованию речевой культуры;

-создавать потребность в чтении литературы на башкирском языке;

-усвоить грамматические средства, создать достаточный запас слов для полной передачи своих чувств, пожеланий, идей в процессе общения;

Метапредметные результаты:

-усвоение всех видов речевой деятельности;

-правильное понимание сути услышанных и прочитанных информаций;

-прослушав разностилевые и разножанровые тексты , правильно понять их;

-уметь находить из разного рода источников (литература, СМИ, интернет) нужную информацию, уметь работать со справочными материалами;

-уметь искать материал, соответствующей теме, ее систематизация, их анализ и выбор

-сравнивать разные стили речи с позиции содержания, стилистических особенностей, употребления средств языка, уметь давать оценку;

-уметь рассказывать прочитанный или прослушанный текст на разных уровнях (полный, сокращенный, в форме плана);

-записав свою мысль, уметь красиво и свободно ее выражать;

-сохранив башкирский речевой этикет, уметь присоединяться к разговорам, беседам с разными людьми и в разных условиях;

-уметь давать оценку своей речи (письменному тексту и пересказу),исправлять, усовершенствовать, радактировать;

-уметь выступать перед аудиторией;

-уметь сравнивать знания, полученные по башкирскому языку и литературе, со знаниями по русскому языку и литературе (межпредметный уровень), анализировать.

Предметные результаты:

-получать понятия о том, что язык имеет основные функции, башкирский язык является национальным языком башкирского народа, язык неотрывен от культуры;

-получить знания о том, что родная литература имеет свое место в жизни башкирского народа, ее общность с литературами других народов, ее особенностей;

-усвоение научной информации о родном языке, понимание взаимосвязи их единиц и уровней между собой;
-усвоение лексики и фразеологии башкирского языка, орфоэпических, лексических, грамматических, стилистических норм;
-знание норм этикета речи;
-знать единицы языка, грамматические категории и их анализ, правильно и к месту применять единицы языка;
-уметь делать анализы различного типа словам, словосочетаниям, предложению (фонетический, словообразовательный, лексический , морфологический), уметь их сравнивать с русским языком;
-понимание в речевой практике возможности грамматической синонимии, лексической синонимии, уметь их правильно применять;
-уметь сравнивать литературно-теоретические понятия с аналогичными из русской литературы, определять их похожие и отличительные черты, выявлять оригинальные стороны;
-уметь оценивать эстетические функции родного языка при анализе литературных текстов.

Основное содержание предмета

1-ый раздел. День знаний.

В начале года в каждом классе организуется повторении пройденного. Фонетика. Специфические звуки башкирского языка. Морфология. Глаголы повелительного наклонения. Синтаксис простого предложения. Взаимная связь слов. Языковые материалы изучаются в тесной взаимосвязи с литературным произведением.

3-ий раздел. Башкортостан.

Повторение гласных звуков башкирского языка. Найти и объяснить второстепенные члены предложения: однородные и неоднородные определения, дополнения, прямое и косвенное дополнение. Дать их определения. Выполнение упражнений, найти в текстах определения и дополнения, прокомментировать их. Применить их в устной и письменной речи. Выполнять устные и письменные творческие работы.

4-ый раздел. Дружба.

Дать определения глаголам условного наклонения, наклонения намерения, разрядам глагола, имени действия выполнение упражнений. Ответить на вопросы по теме «Синтаксис».

5-ый раздел. Времена года.

Усвоение отрицательных форм глагола, строение предложения, междометий. Повторение пройденного материала по темам “Главные члены предложения” и “Второстепенные члены предложения”. Выполнение разнохарактерных упражнений, работ. Найти из изученных текстов отрицательные формы глагола, примеры на междометия, главные и второстепенные члены предложения, проверка их структуры.

7-ой раздел. Древняя литература.

Дать понятие о разрядах местоимения. Повторение тем “Глагол”, “Синтаксис”, “Слово” и “Предложение”. Усвоение тем, касающихся различения односоставных, распространенных и нераспространенных предложений, обстоятельств, членов предложения. Выполнение упражнений, творческих работ.

8-ой раздел. Салават батыр.

Объяснить случаи отделения членов предложения друг от друга, выполнение упражнений, творческих работ, заданий.

9-ый раздел. Судьба женщин.

Дать понятие об односоставных предложениях и двусоставных предложениях. Определение грамматических особенностей односотавных предложений, определенно-личных предложений, обобщенно-личных предложений, неопределенно-личных предложений, безличных предложений, назывных предложений, полных и неполных предложений. Закрепление теоретических знаний путем выполнения упражнений, работ. Повторение пройденного по теме “Дву- и односоставные предложения”.

10-ый раздел. Вечный огонь.

Дать определение категории отрицания в башкирском языке. Выполнение упражнений.

11-ый раздел. История.

Дать понятие имена существительному, нарицательным и собственным именам. Усвоение изменения имени существительного по числам и лицам, словообразованию, склонение по падежам. Усвоение синтаксиса сложного предложения, сложносочиненного предложения, союзного и бессоюзного сложносочиненного предложения. Выполнение упражнений, творческих проектов.

12 – й раздел. Башкирские национальные блюда, обычаи, праздники.

Выполнение работ по теме «Сложносочиненное предложение» и ответы на вопросы. Дать определение сложноподчиненного предложения, усвоение его грамматических категорий, выполнение упражнений творческих работ.

13-ый раздел. Вежливость, мораль.

Дать определение обособлению второстепенных членов предложения, выполнение упражнений.

14- раздел. Народные поэты и писатели Башкортостана.

Дать определение разрядам имени числительного и изменению имен существительных, выполнить творческие работы.

15-ый раздел. Искусство.

Дать определение видам придаточных предложений. Для усвоения каждого их вида следует выполнить упражнения, выполнить работы.

16-ый раздел. Уфа.
Дать определение качественным и относительным прилагательным и выполнить упражнение.

Тематическое планирование

№	Бүлектәр	5класс	6 класс	7 класс	8 класс	9 класс
1	Фонетика	7	-	-	-	-
2	Гласные и согласные звуки	5	-	-	-	-
3	Слоги	6	-	-	-	-
4	Ударение	5	-	-	-	-
5	Синонимы	3	-	-	-	-
6	Фразеологизмы	5	-	-	-	-
7	Сингармонизм	4	-	-	-	-
8	Имя существительное	-	10	-	-	-
9	Имя прилагательное	-	8	-	-	-
10	Местоимение	-	8	-	-	-
11	Числительное	-	9	-	-	-
12	Глагол	-	-	9	-	-
13	Наречие	-	-	5	-	-
14	Союзы.	-	-	6	-	-
15	Послелоги	-	-	4	-	-
16	Частицы	-	-	3	-	-
17	Модальные слова	-	-	4	-	-
18	Междометия	-	-	4	-	-
19	Простое предложение	-	-	-	3	-
20	Главные члены предложения	-	-	-	3	-

21	Второстепенные члены предложения	-	-	-	3	-
22	Односоставные предложения и двусоставные предложения	-	-	-	3	-
23	Распространенные и нераспространенные предложения	-	-	-	1	-
24	обособление второстепенных членов предложения	-	-	-	1	-
25	Слова обращения	-	-	-	2	-
26	Прямая речь	-	-	-	2	-
27	Морфология	-	-	-	-	4
28	Сложносочиненные предложения	-	-	-	-	3
29	сложноподчиненные предложения	-	-	-	-	3
30	Сложные синтаксические конструкции	-	-	-	-	1
31	Виды придаточных предложений	-	-	-	-	2
32	Синтаксис һәм пунктуация	-	-	-		4
	Итого	35	35	35	18 (17,5)	17

Уҡыу предметын үҙләштереүҙә планлаштырылған һөҙөмтәләр

Төп мәктәп сығарылыш уҡыусыларының башҡорт (туған) теленән программаны үҙләштереүҙең **шәхси һөҙөмтәләре** булып түбәндәгеләр тора:

1) башҡорт телен башҡорт халҡының төп милли-мәҙәни ҡиммәте булараҡ аңлау, интеллектуаль, ижади һәләтлектәрен һәм шәхестең мораль-этик сифаттарын үҫтереүҙә туған телдең ролен, уның мәктәптә белем алыу процесындағы әһәмиәтен билдәләү;

2) башҡорт теленең эстетик ҡиммәтен аңлау; туған телгә ҡарата ихтирам, уның менән ғорурланыу тойғоһо тәрбиәләү; милли мәҙәни сағылыш булараҡ, башҡорт теленең таҙалығын һаҡлау тураһында хәстәрлек күреү; телмәр үҙ камиллаштырыуға ынтылыу;

3) аралашыу процесында кәрәкле һүҙлек запасына эйә булыу һәм үҙ фекереңде иркен еткереү өсөн тейешле грамматик саралар ҙы үҙләштереү; үҙ телмәреңде күҙәтеү һәм уны баһалау күнекмәһен булдырыу.

Башҡорт (туған) теле программаһын үҙләштереүҙең **метапредмет һөҙөмтәләре** булып:

1) телмәр эшмәкәрлегенең бөтә төрҙәрен үҙләштереү:

аудирование һәм уҡыу:

• телдән һәм яҙма хәбәр иткән мәғлүмәтте (коммуникатив йүнәлеш, текст темаһы, төп фекер; төп һәм өҫтәмә мәғлүмәт) адекват ҡабул итеү;

• төрлөсә уҡыу күнекмәләрен булдырыу (эҙләнеү, ҡарап сығыу, танышыу, өйрәнеү), төрлө стилдәге, жанр ҙағы текстар ҙы үҙләштереү;

• төрлө стилдәге һәм жанрҙағы тексты ишетеп, адекват ҡабул итеү; төрлө төрҙәге аудирование менән эш итеү (һайлап алыу, танышыу);

• төрлө сығанаҡтарҙан мәғлүмәтте һайлап алыу һәләтлеге (матбуғат саралары, уҡыу өсөн тәғәйенләнгән компакт-дискылар, Интернет ресурстары); төрлө типтағы һүҙлектәр менән иркен ҡулланыу, белешмә өсөн әҙәбиәт, шулай уҡ электрон ҡулланмаларҙан һайлап алыу күнекмәләрен булдырыу;

• һайлап алыу алымдары менән эш итә белеү һәм тәғәйен темаға материалды системаға килтереү; уҡыу йә аудирование һөҙөмтәһендә алынған мәғлүмәтте үҙ аллы эҙләй алыу күнекмәләренә эйә булыу; мәғлүмәтте ҡайтанан эшләй алыу, еткерә белеү;

• стилистик үҙенсәлектәрҙе иҫәпкә алып, йөкмәткенән һәм ҡулланылған тел сараларынан сығып, фекерҙе сағыштыра алыу;

һөйләү һәм яҙыу:

• алдағы уҡыу эшмәкәрлегенең (индивидуаль һәм коллектив) маҡсатын билдәләү һәләтлелеге, хәрәкәттең эҙмә-эҙлелеге, өлгәшелгән һөҙөмтәләрҙе баһалау һәм уларҙы телдән һәм яҙма формала адекват аныҡ итеп әйтеү;

• тыңланған йә уҡылған тексты тәҡдим ителгән кимәлдә (план, һөйләү, конспект, аннотация) һөйләй алыу;

• төрлө стилдә һәм жанрҙа, адресланыуға ҡарап һәм аралашыу ситуацияһына карап телдән һәм яҙма текст төҙөй алыу;

• телдән һәм яҙма формала үҙ фекеренде иркен еткерә белеү, тексты логик яҡтан эҙмә-эҙлекле төҙөү талаптарын һаҡлау;

• төрлө төрҙәге монологты (хәбәрләү, һүрәтләү, фекер йөрөтөү; төрлө төрҙәге монологтарҙың берләшеүе) һәм диалог (этикеты һүҙ эсенә алған, диалог-һорашыу, диалог-аралашыуға өндәү, диалог-фекер алышыу һ.б; төрлө төрҙәге диалогтың берләшеүен) үҙләштереү;

• ғәмәлдә төрлө телмәрҙәге аралашыуҙың орфоэпик, лексик, грамматик, хәҙерге башҡорт әҙәби теленең стилистик нормаларын һәм яҙма телдә төп орфографик һәм пунктуацион ҡағиҙәләрҙе һаҡлау;

• телмәр этикет нормаларын һаҡлап, аралаша алыу, телмәр аралашыу процесында ым-ишара, мимиканы урынлы ҡулланыу;

• уҡыу процесында һәм көндәлек аралашыуҙа үҙ телмәреңде контролдә тота алыу; йөкмәткенән, һүҙҙәрҙе урынлы ҡулланыуҙан сығып, үҙ телмәреңде баһалай белеү; грамматик һәм телмәр хаталарын таба һәм уларҙы төҙәтә алыу; үҙ тексыңды мөхәррирләү һәм камиллаштыра белеү;

• үҙ тыңдаштәрең аудиторияһында ҙур булмаған доклад, реферат менән сығыш яһау; бәхәстә, төрлө аргументтар ҡулланып, көнүҙәк проблемалар буйынса сығыштарҙа ҡатнашыу;

2) алынған белем һәм күнекмәләрҙе көндәлек тормошта ҡуллана белеү; туған телде башҡа фәндәрҙә белем алыу сығанағы булараҡ файҙаланыу; тел күренештәрен анализлау буйынса алған белем һәм күнекмәләрҙе предмет-ара (сит тел, әҙәбиәт һ.б. дәрестәрҙә) ҡулланыу;

3) аралашыу процесында тирә-яҡтағы кешеләр менән коммуникатив маҡсатлы бәйләнештә, ниндәйҙер эш төрөн бергә эшләү, бәхәстә, күтәрелгән көнүҙәк темаларҙа фекер алышыуҙа ҡатнашыу; шәхестәр менән мәҙәни аралашыу барышындағы төрлө ситуацияларҙа телмәр этикетының милли-мәҙәни нормаларын үҙләштреү.

Предмет һөҙөмтәләре:

1) телдең төп функциялары тураһында, башҡорт теленең башҡорт халының милли теле, Башҡортостан Республикаһының дәүләт теле булыуы тураһында, тел менән халыҡ мәҙәниәттең бәйләнештәре тураһында, кеше һәм йәмғиәт тормошондағы роле тураһында караш булдырыу;

2) гуманитар фәндәр системаһында туған телдең урынын һәм мәғарифта тулыһынса унын ролен аңлау;
3) туған тел тураһында төп фәнни нигеҙҙе үҙләштереү; унын кимәл һәм берәмектәр бәйләнешен аңлау;
4) тел ғилеменең төп аңлатмалары: лингвистика һәм унын төп бүлектәре; тел һәм телмәр, телмәр аралашыуы, һөйләү һәм яҙма телмәр, монолог, диалог һәм уларҙың төрҙәре; аралашыу ситуациялары, фәнни, публицистик, рәсми-эшлекле стилдәр, матур әҙәбиәт теле; фукциональ-мәғәнәүи телмәр төрҙәре (хикәйәләү, һүрәтләү, фекер йөрөтөү); текст, текст төрҙәре; телдең төп берәмектәре, уларҙың билдәләре һәм телмәрҙә ҡулланыу үҙенсәлектәрен үҙләштереү;
5) башҡорт теленең лексиксикаһы һәм фразеологияһының төп стилистик ресурстарын, башҡорт әҙәби теленең төп нормаларын, һөйләү этикет нормаларын үҙләштереү;
6) телдең төп берәмектәрен, грамматик категорияларын анализлау һәм таныу, тел берәмектәрен аралашыу шарттарына ярашлы ҡулланыу;
7) һүҙгә төрлө анализ төрҙәрен (фонетик, морфематик, һүҙьяһалыш, лексик, морфологик), төп билдә һәм структура күҙлегенән сығып, күп аспектлы анализ яһау;
8) тел-һүрәтләү саралары һөм уларҙы үҙ телмәреңдә ҡулланыу;
9) туған телдең эстетик фукцияһын таныу, матур әҙәбиәт текстарын анализлағанда телмәрҙең эстетик кимәлен баһалау.

Төп йөкмәтке

1-се бүлек. **БЕЛЕМ КӨНӨ**

Йыл башында башҡорт теленән һәм класта үтелгәндәрҙе ҡабатлау ойошторола. Фонетика. Башҡорт теленең үҙенсәлекле өндәре. Морфология. Бойороҡ һөйкәлеше ҡылымдары. Ябай һөйләм синтаксисы. Һүҙҙәрҙең үҙ-ара бәйләнеше. Тел материалдары әҙәби әҫәр менән ығыҙ бәйләнештә өйрәнелә.

3-сө бүлек. **БАШҠОРТОСТАН**

Башҡорт теленең һуҙынҡы өндәрен ҡабатлау. Һөйләмдең эйәрсән киҫәктәренә: тиң һәм тиң булмаған аныҡлаусыларға, тултырыусы, тура һәм ситләтелгән тултырыусыларға төшөнсә биреү, күнегеүҙәр башҡарыу, текста аныҡлаусы һәм тултырыусыны табып аңлатыу. Һөйләү һәм яҙма телмәрҙә ҡулланыу. Телдән һәм яҙма ижади эштәр башҡарыу.

4-се бүлек. **ДУҪЛЫҠ**

Ниәт, шарт һөйкәлеше ҡылымдарына, ҡылым төркөмсәләренә, исем өылымға төшөнсә биреү, күнегеүҙәр башҡарыу. «Синтаксис» темаһы буйынса һорауҙарға яуап биреү.

5-се бүлек. **ЙЫЛ МИҘГЕЛДӘРЕ**

Ҡылымдарҙың юҡлыҡ формаларын, һөйләм төҙөлөшөн, ымлыҡтарҙы үҙләштереү. «Һөйләмдең баш киҫәктәре» һәм «Һөйләмдең эйәрсән киҫәктәре» темалары буйынса үтелгәндәрҙе ҡабатлау. Төрлө характерҙағы күнегеүҙәр, эштәр башҡарыу. Өйрәнелгән

текстарҙан ҡылымдың юҡлыҡ формаларына, ымлыҡтарға миҫалдар табыу, һөйләмдәрҙең баш һәм эйәрсән киҫәктәрен, төҙөлөшөн тикшереү.

7-се бүлек. **БОРОНҒО ӘҘӘБИӘТ**

Алмаш төркөмсәләренә төшөнсә биреү. Ҡылым, синтаксис, һүҙ һәм һөйләм темаларын ҡабатлау. Бер составлы, йыйнаҡ һәм таҡау һөйләмдәр, хәлдәр, һөйләм киҫәктәрен бер-береһенән айырыу темаларын үҙләштереү. Күнегеүҙәр, ижади эштәр башҡарыу.

8-се бүлек. **САЛАУАТ БАТЫР**

Һөйләм киҫәктәрен бер-береһенән айырыу осраҡтарына төшөнсә биреү. Күнегеүҙәр, ижади эштәр, биремдәр башҡарыу.

9-сы бүлек. **ҠАТЫН-ҠЫҘ ЯҘМЫШЫ**

Ике һәм бер составлы һөйләмдәргә төшөнсә биреү.
Бер составлы һөйләмдәр, билдәле эйәле һөйләм, дөйөм эйәле һөйләм, билдәһеҙ эйәле һөйләм, эйәһеҙ һөйләм, атама һөйләм, тулы һәм кәм һөйләмдәрҙең грамматик үҙенсәлектәрен асыҡлау. Теоретик белемдәрҙе күнегеүҙәр, эштәр башҡарып нығытыу. «Ике һәм бер составлы һөйләмдәр» темаһы буйынса үтелгәндәрҙе ҡабатлау.

10-сы бүлек. **МӘҢГЕЛЕК УТ**

Башҡорт телендә юҡлыҡты белдереү категорияһына төшөнсә биреү. Күнегеүҙәр башҡарыу.

11 – се бүлек. **Тарих**

Исемгә ,уртаҡлыҡ һәм яңғыҙлыҡ исемдәргә төшөнсә биреү.Исемдәрҙең һан һәм зат менән үҙгәреүен,яһалышын, килеш менән үҙгәреүен үҙләштереү. Ҡушма һөйләм синтаксисын,теҙмә ҡушма һөйләмде, теркәүесле һәм теркәүесһеҙ теҙмә ҡушма һөйләмдәрҙе үҙләштереү. Күнегеүҙәр, ижади проект эштәре башҡарыу.

12- се бүлек .Башҡорт милли аштары, йолалары ,байрамдары.

«Теҙмә ҡушма һөйләм» темаһы буынса эштәр башҡарыу һәм һорауҙарға яуаптар биреү. Эйәртеүле ҡушма һөйләмгә төшөнсә биреү. Эйәртеүле ҡушма һөйләмгә төшөнсә биреү . грамматик функцияларын үҙләштереү. Күнегеүҙәр, ижади эштәр башҡарыу.

13 – сө бүлек. Әҙәп, әхлаҡ

Һөйләмдә эйәрсән киҫәктәрҙең айырымланыуына төшөнсә биреү , күнегеүҙәр башҡарыу.

14-се бүлек. **Башҡортостандың халыҡ шағирҙары һәм яҙыусылары**

Һан төркөмсәләренә һәм һандарҙың үҙгәрешенә төшөнсә биреү, күнегеүҙәр, ижади эштәр башҡарыу.

15 – се бүлек. **СӘНҒӘТ.**

Эйәрсән һөйлә төрҙәренә төшөнсә биреү . Һәр төрөн практик үҙләштереү өсөн күнегеүҙәр, эштәр башҡарыу.

16-сы бүлек. **ӨФӨ**

Төп һәм шартлы сифаттарға төшөнсә биреү һәм күнегеүҙәр башҡарыу.

Уҡытыу предметының төп йөкмәткеһе

5-се класс

-Фонетика һәм орфоэпия. Өн һәм хәреф. Башҡорт теленең өндәр системаһы. Уларҙы белдергән хәрефтәр. Башҡорт теленең өндәр системаһын рус теленең өндәр системаһы менән сағыштырыу. Башҡорт теленең үҙенсәлекле өндәре, уларҙы белдергән хәрефтәр.
-Һуҙынҡы һәм тартынҡы өндәр. Һуҙынҡы өндәр, уларҙың һаны һәм әйтелеше. Башҡорт телендәге һуҙынҡы өндәрҙең әйтелешен рус телендәге һуҙынҡы өндәрҙең әйтелеше менән сағыштырыу. Фонетик күнегеүҙәр.
-Тартынҡы өндәр, уларҙың һаны һәм әйтелеше. Башҡорт телендәге тартынҡыларҙың әйтелешен рус телендәге тартынҡыларҙың әйтелеше менән сағыштырыу. Фонетик күнегеүҙәр.Тартынҡы өндәр, уларҙың һаны һәм әйтелеше. Башҡорт телендәге тартынҡыларҙың әйтелешен рус телендәге тартынҡыларҙың әйтелеше менән сағыштырыу. Фонетик күнегеүҙәр.
-Башҡорт телендәге к-г, һ-х, н-ң, с-ҫ, з-ҙ тартынҡыларының дөрөҫ әйтелешенә күнекмәләр үткәреү, фонетик күнегеүҙәр эшләү.
-Башҡорт телендә сингармонизм. Башҡорт телендә сингармонизм, уҡыусыларҙы уларҙың төрҙәре менән таныштырыу. Фонетик күнегеүҙәр.
-Башҡорт телендә ижектәр. Ижектәрҙең төрҙәре. Башҡорт һәм рус телдәрендәге ижектәрҙе сағыштырыу. Һүҙҙәрҙе юлдан-юлға күсереү ҡағиҙәләре менән танышыу.
-Башҡорт телендә баҫым, уның үҙенсәлектәре. Баҫымдың һуңғы ижеккә төшөүе һәм ялғау ҡушҡан һайын күсә барыуы. Башҡорт һүҙҙәрендәге һәм рус теленән һуңғы осорҙа үҙләштерелгән һүҙҙәрҙәге баҫымды сағыштырыу.
-Синонимдар. Төп башҡорт һүҙҙәре һәм үҙләштерелгән һүҙҙәр. Бер мәғәнәле һәм күп мәғәнәле һүҙҙәр. Һүҙҙәрҙең күсмә мәғәнәлә ҡулланылыуы.
-Фразеологик берәмектәр, парлы һүҙҙәрҙең дөрөҫ яҙылышын үҙләштереү, иҫтә ҡалдырыу, нығытыу буйынса практик эштәр башҡарыу.
-Башҡорт телендәге к-г, һ-х, н-ң, с-ҫ, з-ҙ тартынҡыларының дөрөҫ әйтелешенә күнекмәләр үткәреү, фонетик күнегеүҙәр эшләү.

-Телмәр ағышында өндәрҙең бер-береһенә йоғонтоһо. Тартынҡы өндәрҙең үҙгәреше. Башҡорт теленең ҡанундарына ярашлы һөйләү күнекмәләре үткәреү.
-Башҡорт телендә сингармонизм. Башҡорт телендә сингармонизм, уҡыусыларҙы уларҙың төрҙәре менән таныштырыу. Фонетик күнегеүҙәр.
-Башҡорт теле буйынса йыл буйына үтелгәндәрҙе ҡабатлау. Бәйләнешле телмәр үҫтереү. Орфоэпик ҡағиҙәләрҙе дөрөҫ ҡулланыуға, тексты интонация менән уҡыуға күнегеүҙәр.

6-сы класс

-Һүҙ төркөмдәре турһында төшөнсә.Үҙ аллы һәм ярҙамсы һүҙ төркөмдәре.
-Исемдәрҙең һан, килеш һәм хәбәрлек категориялары менән үҙгәрешенең үҙенсәлектәрен, ялғауҙарының фонетик варианттарының ҡулланышын практик күҙәтеү күнегеүҙәре.
-Исемдәрҙең эйәлек категорияһы менән үҙгәрешенең үҙенсәлектәрен күҙәтеү.
-Сифат. Сифат дәрәжәләре. Дәрәжә формаларының яһалышы. Тамыр, яһалма, ҡушма сифаттар.
-Алмаш. Төп үҙенсәлектәре. Алмаш төркөмсәләре.
-Һандар. Фонетик күнегеүҙәр. Һан төркөмсәләре. Һандарҙың яҙылышы. Цифрҙар менән яҙылған һандарҙы уҡыу һәм яҙыу күнекмәләрен үткәреү.

7-се класс

-Ҡылымдарҙың затлы һәм затһыҙ, барлык-юҡлык формалары. Ҡылымдарҙың күләм һәм йүнәлеш категориялары менән практик таныштырыу күнегеүҙәре. Төп йүнәлештән башҡа ҡылым йүнәлештәренең айырым ялғауҙары булыуын күрһәтеү һәм башҡорт телендә биш йүнәлеш: төп йүнәлеш, ҡайтым йүнәлеше, төшөм йүнәлеше, йөкмәтеү йүнәлеше һәм уртаҡлыҡ йүнәлеше барлығын практик миҫалдарҙа күрһәтеү.
-Ҡылымдарҙың затлы формаларының үҙенсәлектәрен: һан, зат, заман менән үҙгәрешен асыҡлау, уларҙы рус теленә тәржемә итеү күнегеүҙәрен эшләтеү.
-Хәбәр һөйкәлеше ҡылымдары, уларҙың мәғәнәләре, заман формалары, һан, зат менән үҙгәреше, ниндәй һөйләм киҫәге була алыуы. Хәҙерге заман хәбәр һөйкәлеше ҡылымдары, уларҙың мәғәнәһе, яһалышы, үҙгәреше. Хәбәр һөйкәлеше ҡылымдарының үткән заманы.
-Бойороҡ һөйкәлеше ҡылымдарының эш ҡушыуҙы, бойороуҙы белдереүе, яһалышы, һан, зат менән үҙгәреше, барлыҡта йәки юҡлыҡта килеүе. Теләк һөйкәлеше ҡылымдары, уларҙың яһалышы, мәғәнәһе, үҙгәреше.
-Шарт һөйкәлеше ҡылымдары, уларҙың яһалышы, мәғәнәһе, үҙгәреше.
-Ҡылымдарҙың затһыҙ формалары: сифат ҡылым, хәл ҡылым, исем ҡылым, уртаҡ ҡылым. Уларҙың зат, һан менән үҙгәрмәүе.
-Исем ҡылым, уның эш, хәл һәм хәрәкәттең исемен атауы, яһалышы. Исем ҡылымда ҡылымлыҡ билдәләре: барлыҡ - юҡлыҡ, ҡылым күләмдәре һәм йүнәлештәре ялғауҙарын ҡабул итә алыуы. Исемлек билдәләре: килеш, һан, эйәлек категориялары менән үҙгәреүе.
-Исем ҡылымдарҙың исемгә күсеүе. Исем ҡылымдарҙы рус теленә тәржемә итеү.

-Сифат ҡылым, унда бер үк ваҡытта сифатлыҡ һәм ҡылымлыҡ мәғәнәһенең булыуы, йәғни предметтың, заттың билдәһен уның эше, хәрәкәте буйынса белдереүе. Сифат ҡылымдың заман менән үҙгәреүе.
-Үткән заман сифат ҡылым, уның яһалышы, барлыҡта, юҡлыкта килә алыуы. Киләсәк заман сифат ҡылым, уның яһалышы, төрҙәре, мәғәнәләре.
-Уртаҡ ҡылым, уның мәғәнәһе, яһалышы, барлыҡ-юҡлыҡ менән үҙгәреше. Уртаҡ ҡылымдан һуң *ярай, ярамай, тейеш, тейеш түгел, кәрәк, мөмкин* модаль һүҙҙәре килеп, төрлө модаль мәғәнәләр белдерә алыуын практик күҙәтеү, уларҙы рус теленә тәржемә итеү.
Хәл ҡылым, уларҙың яһалышы, мәғәнәләре, төрҙәре, үҙенсәлектәре. Хәл ҡылымдар процестың билдәһен белдереүҙәре менән рәүештәргә оҡшай, ә уларҙың барлыҡ-юҡлыҡ, күләм, йүнәлеш ялғауҙары ҡабул итеүе - ҡылымлыҡ билдәләре. Хәл ҡылымдарҙың ҡулланышы һәм дөрөҫ яҙылышы.
-Ҡылым төркөмсәләренең рус теленә тәржемә ителеү үҙенсәлектәрен практик эштәр башҡарғанда күҙәтеү, уларҙы тәржемә итеү күнекмәләрен үҫтереү. Ҡылымдарҙы дөйөмләштереп ҡабатлау.
-Рәүештәр. Уларҙың мәғәнәләре. Рәүеш төркөмсәләре: төп рәүештәр, ваҡыт рәүештәре, урын рәүештәре, оҡшатыу-сағыштырыу рәүештәре, күләм-дәрәжә рәүештәре, сәбәп-максат рәүештәре тураһында төшөнсә.
Рәүештәрҙең яһалышы: тамыр, яһалма, ҡушма рәүештәр. Дәрәжәләре. Рәүештәрҙең телмәрҙә ҡулланылышы.
-Теркәүестәр. Уларҙың һөйләм киҫәктәрен һәм ҡушма һөйләмдә ябай һөйләмдәрҙе бәйләп йөрөүе. Теркәүестәрҙең төркөмсәләре: теҙеү һәм эйәртеү теркәүестәре, уларҙың телмәрҙәгө ҡулланышын күҙәтеү.
Теркәүес һүҙҙәр: парлы һәм яңғыҙ теркәүес һүҙҙәр, уларҙың һөйләмдәрҙе һәм һөйләм киҫәктәрен бәйләүе күрһәтеү алмаштары менән белдерелә, яңғыҙ теркәүес һүҙҙәр: һорау һәм күрһәтеү алмаштары менән белдерелгән парлы теркәүес һүҙҙәр.
Теркәүестәрҙең дөрөҫ яҙылышы, уларҙы телмәрҙә дөрөҫ ҡулланыу күнекмәләрен нығытыу.
-Бәйләүестәр. Уларҙың эйәреүсе киҫәк менән эйәртеүсе киҫәкте, эйәрсән һөйләм менән баш һөйләм араһындағы бәйләнеште барлыҡҡа килтереүе. Бәйләүестәрҙең төркөмсәләре, мәғәнәләре. Уларҙың телмәрҙәге әһәмиәте. Синоним бәйләүестәрҙе ҡулланыу күнекмәләрен нығытыу. Бәйләүестәрҙең килештәргә мөнәсәбәте.
-Киҫәксәләр. Уларҙың айырым һүҙгә йәки һөйләмгә ниндәй булһа ла мәғәнә төҫмөрләнеше биреүсе ярҙамсы һүҙ булыуы тураһында төшенсә. Киҫәксәләрҙең төркөмсәләре, уларҙың дөрөҫ яҙылышы, телмәрҙә дөрөҫ ҡулланыу күнекмәләрен нығытыу.
-Мөнәсәбәт һүҙҙәр. Уларҙың һөйләмдә хәбәр булып килеүе, шулай уҡ һөйләмгә төрлө модаллек мәғәнәләрен биреүгә лә хеҙмәт итеүе, дөрөҫ яҙылышы.
-Ымлыҡтар. Уларҙың кешеләрҙең хис-тойғоһон, теләк-ынтылыштарын белдереүе. Ымлыҡ төрҙәре, телмәрҙәге әһәмиәте, дөрөҫ яҙылышы. Ымлыҡтарҙың яңы һүҙҙәр яһауҙа нигеҙ булыуы.

8-се класс

-Ябай һөйләм синтаксисы. Һүҙбәйләнеш һәм һөйләм. Һүҙбәйләнештәрҙең яһалышы. Эйәртеүле бәйләнештәрҙең төрҙәре.
-Һөйләмдең баш киҫәктәре. Эйә менән хәбәр. Эйә менән хәбәр араһында һыҙыҡ.
-Һөйләмдең эйәрсән киҫәктәре. Аныҡлаусы. Өҫтәлмәлек. Тултырыусы. Тура һәм ситләтелгән тултырыусылар. Хәлдәр. Хәлдәрҙең төрҙәре.

Һөйләмдең эйәрсән киҫәктәре тураһында үтелгәндәрҙе ҡабатлау. Ябай һөйләмгә синтаксик анализ
-Тиң киҫәкле һөйләмдәр, уларҙа тыныш билдәләре. Тиң киҫәктәр эргәһендә дөйөмләштереүсе һүҙҙәр. Бер составлы һәм ике составлы һөйләмдәр.   Тулы һәм кәм һөйләмдәр.
-Һөйләмдең айырымланған эйәрсән киҫәктәре. Аныҡлаусыларҙың айырымланыуы. Өҫтәлмәлектәрҙең айырымланыуы. Хәл әйтемдәре һәм уларҙың айырымланыуы. Ябай һөйләм синтаксисы буйынса үтелгәндәрҙе ҡабатлау.
-Өндәш һүҙҙәр, улар эргәһендә тыныш билдәләре. Инеш һүҙ һәм инеш һәйләмдәр.
-Тура телмәрле һөйләмдәр. Тура һәм ситләтелгән телмәр. Тура телмәрле һөйләмдәрҙә тыныш билдәләре. Диалог.

9-сы класс

-Морфология буйынса үтелгәндәрҙе ҡабатлау. Ябай һөйләм синтаксисы.
-Ҡушма һөйләм тураһында төшөнсә биреү, һөйләм төрҙәрен, тыныш билдәләрен үҙләштереү.
-Эйәрсән һөйләм төрҙәре
-Ҡатмарлы синтаксик төҙөлмәләр. Күп эйәрсәнле ҡушма һөйләмдәр һәм уларҙа тыныш билдәләре.
-Ҡатнаш ҡушма һөйләмдәр һәм уларҙа тыныш билдәләре.Һыҙыҡ, нөктәле өтөр, ике нөктәнең ҡуйылыу осраҡтары.
-Синтаксис һәм пунктуация буйынса үтелгәндәрҙе дөйөмләштереү һәм системаға һалыу.

Тематик планлаштырыу

№	Бүлектәр	5класс	6 класс	7 класс	8 класс	9 класс
1	Өн һәм хәреф.	7	-	-	-	-
2	Һуҙынҡы һәм тартынҡы өндәр.	5	-	-	-	-
3	Башҡорт телендә ижектәр.	6	-	-	-	-
4	Башҡорт телендә баҫым, уның үҙенсәлектәре.	5	-	-	-	-
5	Синонимдар.	3	-	-	-	-
6	Фразеологик берәмектәр	5	-	-	-	-
7	Башҡорт телендә сингармонизм	4	-	-	-	-
8	Исем	-	10	-	-	-
9	Сифат.	-	8	-	-	-
10	Алмаш	-	8	-	-	-

11	Һан	-	9	-	-	-
12	Ҡылым	-	-	9	-	-
13	Рәүеш	-	-	5	-	-
14	Теркәүес	-	-	6	-	-
15	Бәйләүес	-	-	4	-	-
16	Киҫәксә.	-	-	3	-	-
17	Мөнәсәбәт һүҙҙәр	-	-	4	-	-
18	Ымлыҡтар	-	-	4	-	-
19	Ябай һөйләм синтаксисы	-	-	-	3	-
20	Һөйләмдең баш киҫәктәре	-	-	-	3	-
21	Һөйләмдең эйәрсән киҫәктәре	-	-	-	3	-
22	Бер составлы һәм ике составлы һөйләмдәр	-	-	-	3	-
23	Тулы һәм кәм һөйләмдәр.	-	-	-	1	-
24	Һөйләмдең айырымланған эйәрсән киҫәктәре.	-	-	-	1	-
25	Өндәш һүҙҙәр	-	-	-	2	-
26	Тура телмәр	-	-	-	2	-
27	Морфология	-	-	-	-	4
28	Ҡушма һөйләм тураһында төшөнсә	-	-	-	-	3
29	Эйәрсән һөйләм төрҙәре	-	-	-	-	3
30	Ҡатмарлы синтаксик төҙөлмәләр.	-	-	-	-	1
31	Ҡатнаш ҡушма һөйләмдәр	-	-	-	-	2
32	Синтаксис һәм пунктуация	-	-	-		4
	Бөтәһе	35	35	35	17,5	17